

Schijnheilig

66

PEOPLE PLANET PROFIT + AUTUMN 2004 + PLATFORM

Voor dierproeven

“De maatschappij en de wetgever eisen van ons een garantie van veiligheid en gezondheid. Daarom kunnen we nog niet zonder dierproeven. Met die realiteit moeten we leven”

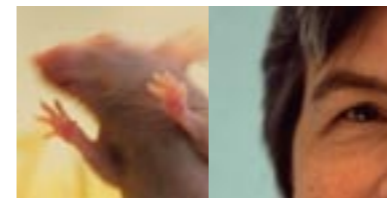
Ronald van de Straat, Procter & Gamble Nederland

De farmaceutische industrie en de wetenschap zeggen: “Wij kunnen niet zonder proefdieren. De wetgever dwingt ons tot veiligheid en garanties.” De cosmetische industrie stelt: “Wie vandaag beweert cosmetische producten te verkopen zonder dierproeven liegt.” En voor de chemische industrie staat een nieuwe richtlijn op stapel die miljoenen extra proefdieren noodzakelijk maakt. Is een proefdiervrije wereld een utopie? Is er echt geen ander oplossing? Jawel, zegt de vereniging Proefdiervrij. “Als aids-patiënten zichzelf aanbieden, omdat ze toch doodgaan, zeggen wij: kijk naar dat alternatief.”

Voor maar eens een discussie over de ethische kant van vivisectie zonder aan de poes of aan de hond te denken. Het idee dat daarin stoffen worden gespoten om te zien of ze bultjes ontwikkelen, ademhalingsmoeilijkheden krijgen of erger, het loodje leggen, doet de meeste mensen rillen. Uit een onderzoek van Intomart, in opdracht van de Dierenbescherming, bleek begin april van dit jaar dat 67 procent van de Nederlandse bevolking dierproeven afwijst, als dieren daar ernstig onder lijden. Zo'n 82 procent wil meer informatie en 78 procent wil dat de overheid meer geld stopt in de ontwikkeling van alternatieve onderzoeksmethoden. Tegelijkertijd verlangt ook het internationale bedrijfsleven meer duidelijkheid van overheden.

Dit jaar nog wordt de Wet op de Dierproeven geëvalueerd. Daarom wilde de Dierenbescherming weten hoe hoog de tolerantie bij de Nederlanders ligt als het om vivisectie gaat. Slechts 34 procent van de mensen vindt een proef toelaatbaar waarbij muizen hevig moeten lijden voor een geneesmiddel voor een ernstige chronische ziekte. Maar als het om producten in of rond het huis gaat, dan keldert de acceptatie nog meer: 91 procent wijst daarbij het ernstig lijden van dieren af. Tegenover deze resultaten staan ook weer tegenonderzoeken.

Proefdiervrije wereld is utopie

Door Astrid van Unen
Fotografie door Daan Zuidervijk,
David Trood en Reyer Boxem/Hollandse Hoogte

Zo ondervroeg het Amerikaanse concern Procter & Gamble enkele maanden geleden 61 stakeholders in Europa. Op de vraag: ‘Wat zijn volgens u de belangrijkste kwesties die de cosmetica-industrie tegemoet treedt in de 21e eeuw’ stond ‘veiligheid’ op de eerste plaats. De onderbouwing van reclamebeloftes kreeg een tweede plaats en pas daarna volgde de dierproeven.

Cosmeticabedrijven in Nederland mogen sinds 1996 volgens de wet geen producten meer op dieren toetsen. Er zijn volgens deskundigen genoeg alternatieve methoden om stoffen op huid- of oogirritaties te testen. Als gevolg hiervan is niet de cosmetica-industrie, maar de wetenschap op dit moment de sector waar de meeste proeven worden genomen. In Nederland wordt meer dan de helft van die dieren, in meerderheid muizen en ratten, gebruikt voor onderzoek naar de oorzaak en behandeling van ziekten bij de mens, zoals kanker en hart- en vaatziekten. Daarbovenop komt nog eens 38 procent dat gebruikt wordt voor de ontwikkeling, productie of ijking van sera, vaccins, geneesmiddelen en medische producten. Jaarlijks worden in Nederland zo'n 725 duizend dierproeven gedaan. Dat is in vergelijking met Engeland overigens nog bescheiden; daar worden jaarlijks 2,73 miljoen experimenten uitgevoerd.

De Nederlandse, maar ook de internationale wetgeving verplicht dat nieuwe medicijnen of vaccins getest worden op ten minste twee diersoorten voordat ze de markt opgaan. Diezelfde eis dreigt nu in de nieuwe richtlijnen rondom chemische stoffen vastgelegd te worden, waarover de Europese Unie zich op dit moment buigt. De conceptregelgeving gaat er vanuit dat alle chemische stoffen die bekend zijn en in het Europese milieu terecht komen, getoetst moeten worden op hun veiligheid. Dat komt neer op miljoenen proefdieren. Als het aan de vereniging Proefdiervrij ligt, worden bij de uitvoering van de regelgeving strikte eisen gesteld ter voorkoming en vervanging van dierproeven. Er zijn volgens deze dierenbeschermers veel alternatieve methoden beschikbaar en als ze er niet zijn, moeten ze ontwikkeld worden. Het verbod op dierproeven in de cosmetica-industrie ziet de vereniging als een eerste stap richting een proefdiervrije wereld. Het Amerikaanse concern Procter & Gamble gelooft ook in zo'n wereld, maar ziet dat nog niet als realiteit. Veiligheid van de mens staat voorop en welk ingrediënt je ook neemt: het is allemaal al eens getest op proefdieren.

www.minvws.nl
www.pg.com
www.proefdiervrij.nl

67

PEOPLE PLANET PROFIT + AUTUMN 2004 + PLATFORM

Tegen dierproeven

“Celproeven en computermodellen zijn inmiddels een heel goed alternatief. Dierproeven blijven ook een onzekerheidsfactor houden, want ratten zijn geen mensen”

Marja Zuidgeest, vereniging Proefdiervrij

Avon al vijftien jaar proefdiervrij

Al in juni 1989 kondigde Avon een permanent einde van het gebruik van dierproeven aan. Negen jaar eerder ging het bedrijf investeren in onderzoek naar alternatieve experimenten, in samenwerking met het Amerikaanse Johns Hopkins Centre en het Britse Fund for the Replacement of Animals in Medical Experiments (FRAME). Eerder had Avon al de oog- en huidirritatietests op konijnen afgeschaft. Het bedrijf opende intern een celkweek-laboratorium. "Avon was in staat om het gebruik van dierproeven af te zweren door het veiligheids-evaluatieprogramma, dat we in de jaren tachtig hebben ontwikkeld. Dat gaat uit van alternatieve en klinische testen op mensen", zegt Laura Castellano van Avon in New York. "Maar de basis van dat programma is de enorme gecomputeriseerde database van ingrediënten en producten, die onlangs zijn getest op veiligheid. Deze database bevat jaren van historische testgegevens."

In 1993 kreeg Avon erkenning voor zijn proefdiervrije testen op het World Congress on Alternatives and Animal Use in the Life Sciences. In datzelfde jaar kreeg het bedrijf de zogenoemde Recognition Award van het Johns Hopkins Center. In Nederland geniet de Body Shop de meeste bekendheid als winkelketen met proefdiervrije cosmetica.

www.avon.com

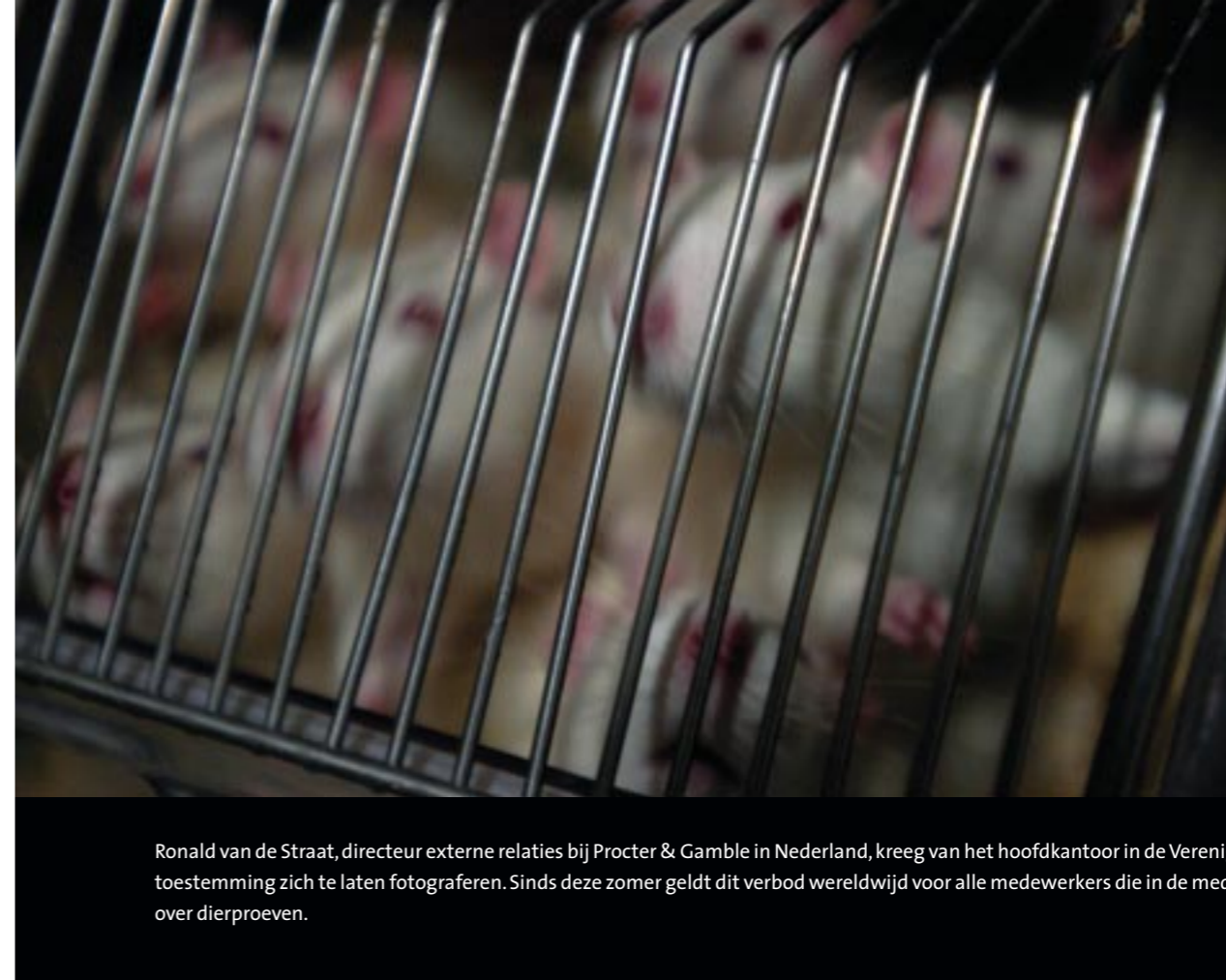
Voor Dierproeven

“Dierproeven zijn vandaag nog steeds een noodzakelijk fenomeen in de cosmetica-industrie”, stelt Ronald van de Straat, directeur externe relaties bij Procter & Gamble (P&G) in Nederland. Dit Amerikaanse concern kent een lange geschiedenis. Het werd 165 jaar geleden gestart door twee immigranten, een Ier en een Engelsman. Zij waren van oorsprong kaarsenmakers en ontdekten dat ze van het vet vrij gemakkelijk zeep konden maken. Inmiddels is het concern in 142 landen actief. Het voert zo’n achthonderd merken aan consumentenproducten, waaronder wasmiddelen en cosmetica. Daarnaast heeft het bedrijf een farmaceutische divisie voor geneesmiddelen. In de VS wordt ook nog voedsel geproduceerd en dan met name snacks. Verder heeft het nog een chemicaliëndivisie.

Tussen P&G en SNS Asset Management ontstond enige maanden geleden een discussie. SNS Asset Management haalde het Duitse haarproductenbedrijf Wella uit zijn duurzame beleggingsfonds, omdat Wella onderdeel werd van P&G en dit concern veelvuldig aan dierproeven zou doen. Wella zat in het beleggingsfonds, omdat het dierproefvrije producten produceert. “We hebben inmiddels met SNS gesproken, want deze beschrijving van ons bedrijf vonden we natuurlijk helemaal niet prettig”, zegt Van de Straat. “Eén van de ongelukigheden is: het gaat om een Europees fonds. Wella is op de Europese beurs genoteerd. P&G is grootaandeelhouder, maar Wella is wel volledig zelfstandig. SNS kan technisch Wella dus gewoon in hun fonds handhaven. We hebben met hen over de dierproeven gesproken. Daar ontkomen wij nog steeds niet aan in onze industrie.”

Cosmetica-bedrijf Avon en ook de Body Shop zeggen dat het wél zonder kan. Dus hoe zit dat nou precies? “Laten we even helder zijn: het is prachtig dat ze dit allemaal schrijven. Laat hen dat verder zelf uitleggen. Uit ons onderzoek onder stakeholders kwam veiligheid er als eerste eis uit, het onderbouwen van claims als tweede en als derde dat de producten dierproefvrij zijn. Dit is heel belangrijk. Het grote dilemma is het garanderen van de veiligheid van de producten zonder dierproeven. De wetgever vraagt om bewijs voor bepaalde ingrediënten waar veiligheidsproblemen mee zouden kunnen ontstaan, voor ze te plaatsen op een lijst van toegelaten conserveermiddelen, kleurstoffen en uv-blokkers. Door het Scientific Committee van Europa wordt veiligheid gegarandeerd. Je moet aannemen dat alle ingrediënten ooit op veiligheid zijn getest via dierproeven. Daarom doen wij geen claims wat betreft dierproefvrij. Het is een realiteit waar de hele cosmetica-industrie vandaag mee te maken heeft.”

Van de Straat erkent het spanningsveld tussen veiligheid en dierproeven. “Voor consumenten is dit een heel gevoelig iets. Bij vaccins wordt standaard gebruik gemaakt van dierproeven. Dan zegt niemand: nou ja, dan maar een beetje tuberculose. Bij cosmetica gaat het echter om luxe, dus zit er meer emotie bij.” P&G heeft regelmatig contact met collega-bedrijven over

Ronald van de Straat, directeur externe relaties bij Procter & Gamble in Nederland, kreeg van het hoofdkantoor in de Verenigde Staten geen toestemming zich te laten fotograferen. Sinds deze zomer geldt dit verbod wereldwijd voor alle medewerkers die in de media iets zeggen over dierproeven.

dierproeven. Volgens de directeur leeft er grote bereidheid om dierproefvrij te produceren. Maar de veiligheid staat bij allemaal voorop. Niemand wil cosmetica op de markt brengen die zwellingen of erger veroorzaken. “We doen sinds 1999 zelf geen proefdiersonderzoek meer op non-foodproducten. Maar we moeten wel de veiligheid garanderen. Op ingrediënten volgen we in principe hetzelfde beleid, maar we sluiten niet uit dat wij zelf een onderzoeksopdracht geven op ingrediënten waarvan de bijwerking niet duidelijk is. We hebben dus geen eigen laboratorium. Zo’n onderzoeksopdracht komt weinig voor, maar we sluiten het niet uit. We stellen eisen aan de veiligheid. Om welke stoffen het gaat? Bijvoorbeeld een nieuwe stof die calcium en magnesium bindt. Maar onze doelstelling is om uiteindelijke veiligheid van cosmetica zonder dierproeven te garanderen.”

Bij de cosmetica speelt vivisectie volgens Van de Straat slechts een kleine rol door slim gebruik van bestaande ingrediënten die al eerder uitgetest zijn. Nieuwe ontwikkelingen in de cosmetica komen vaak voort uit nieuwe toepassingen van bestaande ingrediënten. “De hoeveelheid proeven valt mee, maar de eisen op veiligheid nemen alleen maar toe. De nieuwe chemicaliën-wetgeving geldt straks ook voor bestaande ingrediënten, want de werking is niet altijd bekend. De overheid is de vertaler van de wensen van de consument. Daarom is het een grote uitdaging om aan de verhoogde vraag naar veiligheid te voldoen zonder dierproeven.”

Test op koeienoog

Voor een groot aantal stoffen bestaan al alternatieven, met name in oog- en huidirritatie-experimenten. Er worden al invitro- en exvivoproeven gedaan met koeienogen die van het

slachthuis komen. “Die zijn al jaren geleden ontwikkeld”, zegt Van de Straat. “Een aantal zijn gevalideerd en goedgekeurd door de Europese wet. Voor een aantal zijn nog geen alternatieven. Bijvoorbeeld reproductietoxicologie: het effect op het ongeboren kind en de generatie erna. Naar aanleiding van Softenon is deze wet gaan gelden. Dan is er nog immuno-toxicologie: het voorspellen van allergie. Reductie van dierproeven kan onder meer vanuit het idee om bestaande data onderling uit te wisselen. Als P&G zijn we druk bezig om dit te bereiken, want er is belangrijke winst te maken door het delen van gegevens en het delen van research naar alternatieven.”

De cosmetica-industrie doet z’n best, stelt de directeur. Die bedrijven willen allemaal naar een wereld zonder dierproeven op cosmetica. “P&G heeft al 150 miljoen dollar geïnvesteerd in onderzoek naar alternatieven. We doen aan interne research en sponsoring en aan extern onderzoek en sponsoring zoals het steunen van het Johns Hopkins Center. Dit is hét centrum van dierproefalternatieven in de VS. Van hen hebben we overigens ook een prijs ontvangen. De moeilijkheden met alternatieven is de validatie; het moet dezelfde voorspellende waarde hebben als dierproeven. Dat is zeer moeilijk omdat de originele tests op dierproeven vaak niet gevalideerd zijn.”

Onnodig dierproeven doen en onnodig leed veroorzaken, dat is niet de bedoeling van P&G, benadrukt Van de Straat. “Maar de garantie van veiligheid zoals de maatschappij dit verwacht en de realiteit van vandaag kan niet zonder dierproeven. Het afschaffen van dierproeven is de uitdaging die de industrie nu aangaat. Met die realiteit moeten we leven. Er zijn geen cosmetica-bedrijven met of zonder dierproeven. Proefdiervrij bestaat nog niet.”

vandestraat.r@pg.com

“Procter & Gamble heeft al 150 miljoen dollar geïnvesteerd in research naar alternatieven voor dierproeven en daar een prijs voor gekregen.”

Marja Zuidgeest van de vereniging Proefdiervrij: "We hebben nu een lijst met 130 cosmeticabedrijven die volgens ons proefdiervrij zijn. Dat betekent niet dat ze nooit dierproeven hebben gedaan of gebruik gemaakt hebben van gegevens die via dierproeven zijn verzameld, maar zij zijn er wel op een bepaald moment mee gestopt."

“Ja, natuurlijk moeten alle dierproeven worden afgeschaft”, zegt Marja Zuidgeest, algemeen directeur van Proefdiervrij. “Een dier kan net als een mens lijden, zowel fysiek als psychisch. Daarom mag je ’m niet gebruiken. Het is ook haalbaar. Absoluut. Niet ineens, maar stapsgewijs. Als je ziet wat er in de afgelopen vijftien jaar is gebeurd... Wat betreft cosmetica zou je nu al kunnen ophouden. Er zijn ten slotte al genoeg shampoos. Dat geldt ook voor de zogenoemde vrije medicijnen. Wat betreft vaccins niet. Maar in aids-onderzoek is het meeste resultaat al behaald via celcultures, volgens een Amerikaanse onderzoeker.”

De vereniging Proefdiervrij begon in 1897 als Nederlandse Bond tot Bestrijding der Vivisectie. In 1994 werd de naam veranderd in Proefdiervrij. “We voeren campagnes, informeren het publiek en zetten maatschappelijke druk op de ministeries, de Tweede Kamer, de Europese Commissie, bedrijven en instellingen”, zegt Zuidgeest. “We laten hen zien hoeveel mensen achter ons staan en komen met haalbare voorstellen. Sluiten aan bij de actualiteit. We hebben cosmetica bijvoorbeeld goed op de kaart gezet. Een tijdje geleden kwamen er de chemicaliën bij.”

Eén van de resultaten, die door acties in de afgelopen jaren zijn behaald, is dat er vanaf begin jaren tachtig van de vorige eeuw begonnen is met het registreren van dierproeven. Toen vonden er in Nederland nog 1,5 miljoen proeven plaats, nu 725 duizend. “Door die registratie raken mensen zich ervan bewust hoeveel proefdieren ze nodig hebben en zoeken eerder naar een alternatief: minder proefdieren en een andere methode. Dat is zeker ook dankzij onze lobby gebeurd.” Zuidgeest claimt ook het uitsluiten van proeven op mensapen in de Wet op de

Dierproeven, vorig jaar. Nederland was het enige land in de EU dat chimpansees gebruikte voor onderzoek. Dat mag dus nu niet meer.

Verder is de handel in cosmetica, die getest is op proefdieren, vanaf 2009 in de EU verboden. Tot 2013 heeft de industrie de tijd om een aantal toxiciteitstesten te vervangen. “De vraag is of dat gaat lukken. De stand van de wetenschap is wat dat betreft nog onduidelijk.” Zuidgeest erkent dat de huidige wetgeving rondom veiligheid wel één van de problemen is. Daarom wil Proefdiervrij een gezamenlijke lobby opzetten. “Validatie van testen duurt verschrikkelijk lang. Dat proces willen we versnellen en verduidelijken. Vooral de resultaten tonen.”

Volgens Zuidgeest zijn er zeker voor de cosmetica-industrie voldoende alternatieven beschikbaar om veilige producten op de markt te brengen. “In het verleden ging iedereen blind voor dierproeven. Maar celproeven en computers zijn inmiddels ook heel goed als alternatief. Dierproeven blijven een onzekerheidsfactor houden, want dieren zijn geen mensen. Met bepaalde computermodellen kun je goed voorspellen hoe een stof gaat werken. Het genetische materiaal van een rat wijkt af van de mens en dan heb je soms niks aan het resultaat van zo’n test. Dierproeven geven een hoop schijnzekerheid. De echte test is de stap naar de mens. Daar gaat het om. Dus proefdiervrij is geen utopie, maar op dit moment nog niet gerealiseerd.”

De vereniging Proefdiervrij hanteert een vragenlijst voor merken die als proefdiervrij willen gelden. Daarin vraagt de vereniging onder meer om inzage in de gebruikte grondstoffen of ingrediënten en ook om de maatregelen die een bedrijf neemt om te kunnen garanderen dat de producten proefdiervrij zijn.

Tegen Dierproeven

“We hebben nu een lijst met 130 cosmeticabedrijven die proefdiervrij zijn”

“Die vragenlijst wordt redelijk vaak opgevraagd door bedrijven. We hebben nu een lijst met 130 cosmeticabedrijven die proefdiervrij zijn volgens ons. Dat betekent niet dat ze nooit dierproeven hebben gedaan of gebruik gemaakt hebben van gegevens die via dierproeven zijn verzameld, maar zij zijn er op een bepaald moment wel mee gestopt. Die stoffen zijn weliswaar getest, maar zij doen dat niet meer. Ze beseffen dat dierproeven ver doorgedrongen zijn in de maatschappij, maar het gaat er nu om het anders te doen. Het gaat ons niet om het verleden, maar om de toekomst: vanaf nu gaan we het anders doen.”

Liever op aids-patiënten

Enerzijds wil Zuidgeest de discussie over dierproeven opknippen, omdat er per sector verschillende overwegingen zijn. Tegelijkertijd vindt ze de randen een beetje rafelig. “Want als de farmaceutische industrie een fantastisch ingrediënt voor zalf heeft ontwikkeld, wil de cosmetica-industrie dat ook wel hebben. En soms zit de wetgeving in de weg. Bijvoorbeeld bij aids-onderzoek. Daar worden flink wat resultaten behaald en de patiënten zeiden: ‘Test maar op mij, want ik ga toch dood’. Dat mag niet, want zo’n medicijn moet op minstens twee dieren getest zijn. Maar het is niet of-of. Wij zeggen niet: nooit meer testen, maar we zeggen: kijk naar alternatieven.”

Proefdiervrij voert af en toe overleg met cosmeticabedrijven, ook met P&G. “Met hen praten we over hun beleid. Dat is nu een beetje vaag. Ze hebben een heel mooie intentieverklaring, maar die is niet helder. Zeg dan hoeveel proefdieren er gebruikt worden. Dat geldt ook voor hun programma alternatieven voor dierproeven. Ze zeggen dat ze veel geld in onderzoek naar alternatieven stoppen, maar laat dat dan ook zien. Intenties zijn een leuk begin, maar het moet geconcretiseerd worden.”

Verder onderhoudt Proefdiervrij contact met de Nederlandse Vereniging van Cosmeticabedrijven. “Zij zeggen dat cosmetica niet proefdiervrij kan, maar dat heeft met de definitie te maken. Volgens onze definitie kan het wel proefdiervrij. We zijn realistische idealisten. Dierproeven vinden we eigenlijk een beetje ouderwets geworden. Wetenschap is zo geavanceerd en gecompliceerd. Alleen het testen gaat nog op proefdieren. Dat is raar.”

zuidgeest@proefdiervrij.nl

English summary

A world without animal testing is a utopia. Vivisection is done in many segments of industry. Until today, because of strict legislation, chemical and pharmaceutical industries can't do without it. But cosmetic companies in The Netherlands are no longer allowed to shave rabbit backs to test their latest crème. The Law on Animal Testing already excludes chimpanzees as test animals. Is this world without test animals not a utopia after all then? Yes it is, says Ronald van de Straat, director external relations at Procter & Gamble (P&G) in The Netherlands. “Unfortunately, animal testing still is a necessary phenomenon in the cosmetic industry. Legislation demands proof of the safety of certain ingredients that could cause problems. All ingredients have at one point or another been tested through animal testing. That's why we don't make any 'no animal testing' - claims. There are no cosmetic companies 'with or without' animal testing. Totally 'animal test free' is not an option yet.”

The association Against Animal Testing doesn't think it is a utopia at all, since there are already a lot of alternative tests. “Animals suffer, physically as well as psychologically, like people”, says director Marja Zuidgeest. “That's why you cannot use them. And this is doable. Absolutely. Not all at once, but step by step. When you look at what has happened in the last fifty years... As far as cosmetics are concerned you could stop animal testing already. There are enough shampoos by now.”